

Den underkunniga

Fritänkaren

Nr. 155 Vårvintern 2007

Femtonde årgångens fjärde nummer.

Innehåll :

Lisbet in memoriam	2
Den etablerade musikens dilemma	5
Ahasverus minnen, del 66: <i>Warszawaghettot</i>	6
Två kritiska dikter	9
Shakespearedebatten (del 87): <i>John Bede svarar Laila Roth</i>	11
Shakespearedebattens fullständiga urspårning	11
Filmer (bl.a. " <i>Goya's Ghosts</i> ")	12
Kalender, mars-april 2007	13
Dröjsmålsresan, del 18 : <i>Nytt världshistoriskt kapitel i Helsingör</i>	14
Succéresan, del 9 : <i>Piemonte</i>	15
Rehabiliteringsresan, del 4: <i>Dåliga nyheter och oväder i Joshimath</i>	16
Konferensresan, del 6 : <i>Likir efter konferensen</i>	18
Lycklig resa med komplikationer, del 15: <i>Reträtt i Alchi</i>	19
Regnflykten, del 25: <i>Sista trekken i Dharamsala</i>	20
Jubileumsresan, del 13: <i>Nepalfrågan och Johannes krigsanalys</i>	22

Fritänkaren ägnar sig mest åt litteratur, musik, film, politik, filosofi, religion och resor men även åt annat. Den är inte på något sätt anknuten eller ansluten till någon ideologi eller åskådning av vad slag det vara månne, utan tar tvärtom avstånd från varje institution som kräver okritisk underkastelse, och är helt oberoende humanistisk.

Redaktion : C. Lanciai, Ankargatan 2 A, 414 61 Göteborg, tel. 031-247887.

Postgiro : 621 39 94 – 4 ("*Fritänkaren*", C. Lanciai)

Årsprenumeration: 250 kr (även i Danmark och Norge; i Euroland: 30 Euro)

Tvåårsprenumeration : 350 kr (40 Euro)

I Finland kan avgifter insättas på *Aktia bank*, kontonummer 405510-667802 (avgiftsfritt).

IBAN-nummer för folk som eventuellt vill betala prenumeration även från annat utland:

SE37 5000 0000 0500 7297 2165

Bic-code: ESSESESS

Redaktionsslut för detta nummer : 27.2.2007

Copyright © C. Lanciai med medarbetare

Letnany 176

Det nästsenaste numret av *Fritänkaren* finns numera alltid tillgängligt på nätet i HTML-format

jämte andra skrifter på följande adresser: <http://hem.fyristorg.com/aurelio>

www.fritenkaren.se

e-post-adress : lanciai@hem.utfors.se

WSN 1652-0122

Lisbet in memoriam

Efter en kort tids sjukdom har Lisbet plötsligt gått bort endast 64 år gammal. Hon blev något av en legend under sin korta verksamhetstid i Göteborg genom sin fantastiska sociala talang att samla trevliga, kultiverade och intressanta människor omkring sig, främst musiker, då hennes egen dotter var professionell yrkesmusiker. Hon deltog själv i Johanneskyrkans kör, vilken kyrka blev hennes högkvarter och utgångspunkten för hennes ivriga utåtriktade verksamhet, då hon gick dit dagligen för att delta i dess märkliga aktiviteter.

För ungefär tjugo år sedan tog dåvarande kyrkoherden Kjell Burman i Masthuggskyrkan det initiativet att försöka öppna sin kyrka, som för det mesta stod tom och oanvänd, för uteliggare och socialt utstötta och handikappade. Han stötte på stenhårt motstånd från kyrkomyndigheters sida, som ansåg det olämpligt att utsätta kyrkan för sådana extrema medmänskliga aktiviteter, och den gode prästen blev utmanövrerad. Efter ett antal år kom man emellertid på att han egentligen haft rätt, och i tåten för en sådan humanitär verksamhet i svenska kyrkans regi gick då Johanneskyrkan i Stigbergsbacken, som byggdes om för den breddade verksamheten, så att halva kyrkolokalen fick fortsätta vara kyrka medan bakre halvan blev till matsal och samlingsal. En billig matservering för samhällets olycksbarn öppnades dagligen för lunch, och till jul och påsk blev denna generösa servering gratis. Även andra konstruktiva verksamheter inleddes för rehabilitering av alkoholister och narkomaner bland annat, och snart blev Johanneskyrkan berömd i hela staden för dessa behjärtansvärda initiativ. Lisbet hörde till de regelbundna matgästerna och skaffade sig vänner överallt här och blev snart en kraft i kören.

Hon var egentligen från Norrland men lämnade Sverige i 20-årsåldern för att bli gift med en Londonarkitekt, som studerade i Finland för Alvar Aalto, varför deras första barn fick ett finskt namn, medan deras andra föddes borta i Arabien, då han där utförde omfattande projekt i Abu Dhabi i samband med oljeexploateringen i arabemiraten med den påföljande astronomiska expansionen och byggnationen där, som pågår ännu idag. Hemma i England förestod hon i 23 år ett stort hushåll med ständiga hyresgäster och med ett stort hjärta för alla traktens barn, samtidigt som hon som sekreterare i ett bokförlag skötte renskrivningen av manus för utgivning i bokform. För tio år sedan valde Lisbet att söka ett nytt liv i sin farmors hemland Irland, vart hennes dotter följde henne. Mot slutet pockade dock lappsjukan på hennes återvändande till sina rötter i Norrland, men det blev slutligen Göteborg hon fastnade i. Hon hyrde in sig i Majorna, där hennes hem blev en omsvärmad centralpunkt för hela hennes omfattande sociala liv.

Hon var född som hälsan själv, hade stark fysik och hård träning redan som barn och var en entusiastisk dansör. En bidragande anledning till att hon sökte sig tillbaka till Sverige var dock att hon inte kände sig riktigt frisk och därför ville åtnjuta de svenska sociala förmånerna, i den mån det behövdes. Hon intresserade sig dock mest för nyandlighet och visste det mesta om alla olika riktningar inom *new age*. Hon undersökte sig regelbundet, men läkarna underlät att undersöka eventuella anledningar till att hon kände sig konstig i huvudet. Jag märkte aldrig något fel på henne, och det kom därför som en fullständig överraskning när hon plötsligt en dag hittades drabbad av ett slaganfall. Vid undersökning påvisades även en aggressiv och långt framskriden hjärntumör. Det var en så dålig kombination att läkarna inte ens ville yttra sig om saken, men med överväldigande uppbackning från alla hennes vänner och närmaste lyckades hon med sin järnvilja utsträcka sin sista frist till 75 dagar.

Hon förblev positiv hela vägen, var hela tiden säker på att allt skulle gå bra och förblev vid bästa mentala klarhet intill slutet, hon var en ytterst rationell och praktisk människa med insikter i det mesta och med sin kultiverade trevlighet den idealiska

vänner för alla som kände henne. Det hör även till saken att hennes flicknamn var Frölich.

Det finns anledning att spekulera i hur hon kunde drabbas så hårt. Hon var rökare, och hon hade mobiltelefonen som ständigt applicerat instrument i kontaktverksamheten. Enligt en nylig vetenskaplig undersökning kan minst 39% av alla hjärntumörer härledas från mobiltelefoner. Som alla vet kan rökning leda till blodproppar. Man kan undra men ej få något svar.

I samband med hennes bortgång och efteråt har det dock ständigt manifesterat sig att hon är mera levande än någonsin. Så här skrev hennes (ende) man i sin minnesdikt (i fri översättning från engelskan):

”Stå inte och gråt vid min grav.
Jag finns inte där; jag sover inte.
Jag är tusen vinande vindar.
Jag är tusen glittringar i snön.
Jag är solskenet på de mognande axen.
Jag är det stillsamma höstregnet.
Stå inte och gråt vid min grav.
Jag finns inte där. Jag dog inte.
Jag lever i miljoner ting och ställen,
återkallad som minnen, buren på vingar
från tider och ställen bortom havet.
Gråt inte över mig.
I son och dotter och barnbarnet
finns jag kvar. Var glada. Jag är fri.”

Som livligt intresserad av *new age*-rörelsen och dess filosofier och spekulationer stod hon helt främmande för materialismen och omfattade reinkarnationen som en självklarhet. Därför var hon helt oförskräckt inför döden. Däremot tog hon bestämt avstånd från varje form av vidskepelse, och hon var knappast kristen utan snarare en rationell agnostiker. Hon var grundligt insatt i David Ickes genomskådande av världspolitiken och prenumererade på Jean Hudons nyhetsbrev, vars tendens är att försöka utläsa det goda och positiva i allt ont som händer...

I samband med detta kan det vara intressant att granska reinkarnationstanken något närmare, hur omöjligt detta än är. Problemet är ju, att samtidigt som den aldrig kunnat bevisas vara sann, har den aldrig kunnat vederläggas såsom falsk. Dock har den en bevisligen sann historik.

De två världsreligionerna hinduismen och buddhismen har alltid betraktat reinkarnationen som en självklarhet. Däremot har de aldrig tagit ställning till om reinkarnationen är personlig, utan snarare tenderat att betrakta den som opersonlig, det vill säga, att en personlig identitet ej kan reinkarneras.

Den personliga reinkarnationen är därmed ett västerländskt påfund. Dess förste representant i västerlandet anses ha varit Pythagoras, som fick en direkt efterföljare i Platon. Av de kristna kyrkofäderna var Origenes den ende som vågade föra denna idé vidare, men efter hans tid brändes hans skrifter, och han förklarades som kättare. Under hela medeltiden är reinkarnationstanken officiellt död, brännmärkt och levande begraven, och återuppstår inte förrän under renässansen med Giordano Bruno som dess främsta representant.

Det är intressant att konstatera, att reinkarnationstanken alltid haft säte bland vissa riktningar inom judendomen, fastän den inte har något stöd i Bibeln. Den drusiska sekten omfattar reinkarnationen, liksom kabbalisterna gjorde från 200-talet framåt. Gnostikerna såg ingen anledning att förtränga den, vilket dock den etablerade kristna kyrkan gjorde med besked, och på 1200-talet instiftades inkquisitionen framför allt för att

råda bot på sådana kätterier bland sekten *katarerna* i södra Frankrike. På kyrkomötena 1274 och 1439 förbjöds återfödelse läran i svart på vitt, och därmed var den utrotad ur den katolska kyrkan. Ordet kättare kommer just från *katar*. Naturligtvis kunde idén inte utrotas helt, (vilken idé har någonsin kunnat det?) och tanken överlevde främst genom de småningom mer framträdande hemliga ordenssällskapen som frimurarna och rosencreutzarna, som kom till just genom nödvändigheten att skydda fritänkare, tankefrihet och samvetsfrihet mot världslig inskränkning.

Goethe, Schopenhauer och Tolstoj var övertygade om saken, liksom också Gustave Flaubert, Ralph Waldo Emerson, Richard Wagner, Maurice Maeterlinck, Gustav Mahler och till och med sådana praktiker och realister som David Lloyd George (brittisk premiärminister i första världskriget) och biltillverkaren Henry Ford. (Se även diskussionen om detta i pjäsen "Dödskonferensen" efter Conan Doyle från i somras bland *Fritänkarens dramer*.)

Tanken kan alltså inte avvisas utan vidare, i synnerhet inte i beaktande av att ett aktningvärt antal av världens mest betydande tänkare omfattat den seriöst.

Slutligen har vi fenomenet Dalai Lama, en äretitel som betyder "vishetens ocean", som alltså inte bara är en praktiskt etablerad personlig reinkarnation utan där dessutom ett system upprättats för att denna personliga reinkarnation ständigt skall kunna återkomma till och upprätthålla egenskapen, ämbetet och ansvaret som den högsta ledaren för ett helt folk. I egenskap av världslig myndighet med maktfixering har Kina oavbrutet och ständigt hårdare bekämpat honom och faktiskt gjort allt för att försöka utrota den tibetanska kulturen och identiteten och särskilt då själva reinkarnationstanken, som om denna utgjorde ett hot mot statens maktmonopol, medan Dalai Lama själv insisterar på att bara vara en ödmjuk munk. I denna konflikt har polariseringen nått sina extremaste ytterligheter: å ena sidan ett etablerat system för att slå vakt om idén om en personlig reinkarnation, och å andra sidan det omänskligaste tänkbara våld som instrument för den krassaste tänkbara materialism för att med alla medel förintä denna idé, vilket får den katolska kyrkans inkvition under medeltiden att framstå som en idyll. Denna blotta konflikt, som ensidigt bedrivs från den ena partens sida, torde med övertydlighet indikera vem som har rätt och vem som har fel.

Avskedsgudstjänsten i Johanneskyrkan gick i samma ljusa harmonis tecken som hela Lisbets mångfacetterade och rika liv. Jag har sällan upplevt en mer rikhaltig och väl avvägd musikgudstjänst, där hela spektrat av musikens gränslösa färgskala fanns representerad med Bach, Händel och Mozart sida vid sida med Jerker Leijon, afroswing och irländsk folklyrik. Lisbets egen kör sjöng från koret medan en förstärkt blandad kvartett utgjorde en extrakör av mer intimt slag från orgelläktaren. Då gäster och anhöriga kommit från England, Frankrike och Norge utom hela det långa Sverige var prästen noga med tvåspråkigheten, även flera psalmer var på flera språk, medan dock musiken dominerade med att ständigt bli mera upplyftande. En violinsolist bidrog med ytterligare en himmelsk stämma till alla de andra, det bästa av nordisk sommar levandegjordes genom "En vänlig grönskas rika dräkt", Mozarts "Ave Verum" beledsagade blomsterregnet över kistan, medan dock finalen tvingade fram en tår även ur det torraste öga, då högtidsstundens enda solosång framfördes av en ung sopran genom Gabriellas sång ur filmen "Såsom i himmelen", som jag här för första gången fick höra på en begravning och som gjorde sig förvånansvärt bra, då orden hade kunnat vara Lisbets egna.

Efter avskedet på Mariebergs kyrkogård, där ju även Stenhammar vilar, där nu vintervinden genomträngde alla de avskedstagande med en blåfrysande kyla, inbjöds till en minnesstund i Missionskyrkan strax nedanför, där musiken och samvaron fortsatte. Liszts Consolation nr 3 följdes av några underbara Fritz Kreisler-duetter för violin och piano, medan till en enkel landgång med kaffe de femtioen närvarande fick fortsätta försöka orientera sig till ett liv efter Lisbet. Harmonin och ljuset var dock framträdande även här, och alla, som inte tidigare kände varandra, lärde känna

varandra. Överlag var den perfekta balansen hela denna sex timmar långa minnesandakts kännemärke, då kyrkan inte var för stor och vi inte var för många, så att den väl avvägda högtidsstundens storhet samtidigt behöll den rätta karaktären av innerlig intimitet hela vägen. Som någon sade, Lisbet hade varit nöjd med sin egen begravning.

Den etablerade musikens dilemma

Vi återvänder än en gång till Beethoven, som var den förste som stötte på detta dilemma. Genom sin superetablerade ställning som världsledande kompositör fick han ständiga beställningar med höga krav, som ständigt blev högre. Genom sin tilltagande dövhet tvingades han dessutom till en övermänsklig skärpning av de sinnen han hade kvar, samtidigt som han naturligt nog blev alltmer självkritisk och krävande mot sig själv. Allt detta bidrog till en ständigt tilltagande isolering, och ensamhet är aldrig bra i övermått. Ödet hade tvingat honom in i en fälla som han aldrig mer kunde ta sig ur, han kunde aldrig slippa karaktären Beethoven och den roll han måste spela som denna karaktär, den absolut överlägsne kompositörens som ständigt måste överträffa sig själv; och sådant kan aldrig vara bra för den själsliga hälsan. Det märks även på hans musik, som med den tilltagande dövheten blir alltmer disharmonisk, svår och konstig.

Samtidigt verkar dock Schubert i hans skugga, en okänd, blyg och fattig kompositör, som strör guld omkring sig i form av en ofattbar melodirikedom, en enligt den musik han skapade gränslöst harmonisk människa kliniskt fri från Beethovens komplex, berömdhet, upphöjdhet och de förväntningar som ständigt ställdes på honom. Schubert var i stället utnyttjad, nertrampad och desto varmare avhållen av den stora krets av nära vänner som aldrig svek honom. Schubert var därmed i nästan alla avseenden Beethovens motsats.

När Beethoven dog följdes han till graven av 20,000 människor, han var världsberömd och kunde inte bli mera etablerad, nästan alla hans kompositioner fanns tillgängliga i tryck var som helst, och han har förblivit musikhistoriens kanske mest inflytelserika kompositör. När Schubert dog 31-årig i fattigdom och elände var han knappast känd utanför den egna vänkretsen, få av hans kompositioner var publicerade, och han hade egentligen bara vunnit något rykte och någon ställning genom sina populära sånger. Ändå menar många idag att Schuberts musik egentligen är mera angenäm än Beethovens.

Även Mozart dog alltför ung med 90% av sin produktion outgiven och okänd. Ingen kompositör har blivit så älskad som Mozart, och alla kan tycka om honom – hans musik kan förefalla ytlig men är dock lättillgänglig för alla.

När småningom Schuberts mer avancerade kompositioner kom ut i tryck – den ofullbordade symfonin, den nionde symfonin, stråkkvartetterna, stråkkvintetten, den sista mässan, de sista pianosonaterna och impromptustyckena, fick de en oerhörd betydelse för de stora romantikerna, främst Mendelssohn och Schumann men senare även Bruckner, som grundade hela sitt symfoniska katedralbyggande på Schuberts nionde symfoni. Schuberts genomslagskraft blev därmed lika genomgripande som Mozarts. Även Mendelssohn dog ung vid 38 år men lyckades med sina insatser åvägabringa den oerhört betydelsefulla Bachrenässansen under 1800-talet samtidigt som han förde fram Schubert. En annan sådan var Chopin, avbruten i sin livsgärning vid 39 år, vilket bara tycks ha understrukt vikten av den och accentuerat dess oöverträffade betydelse.

Så Beethoven i all ära, och alla de andra stora etablerade mästarna med, som Brahms och Wagner, Tjajkovskij och Sibelius, Verdi och Puccini, men mycket av den klassiska musikhistoriens dynamik kommer dock från deras håll som aldrig fick det erkännande de förtjänade medan de levde. Frågan är om inte just Mozart och Schubert framstår som

de viktigaste och mest betydelsefulla kompositörerna av alla, just för att deras musik kom fram först efter att de hade tystnat, varvid den just därför blev så desto mera genljudande.

Schubert excellerade i den lilla formen, hans sånger är oöverträffade, hans melodier är kanske musikhistoriens mest betagande, han är bara älsklighet och ren musikalitet alltigenom utan komplex, utan åthävor, utan bombasmer och storvulnhet, utan övermänskliga ambitioner, utan några choser. Och det är just genom sådana insatser, de okända smås som verkat i det tysta, som musiken alltid har utvecklats sig mest och manifesterat sin mest dynamiska självförnyelseförmåga. Därur har de viktigaste initiativen i musikhistorien kommit, som genom sin närhet till det fundamentala inom musiken utan åthävor och överbelastningar fört den till nya höjder av utvecklingsmöjligheter.

Mot den enkla innerligheten och hängivelsen i ren musik måste allt oväsen i världen, all fåfänga och all fulhet bara falla platt till marken och försvinna, medan den sanna skönheten alltid består genom sin oförglömlighet och måste ständigt expandera och triumfera över allt omusikaliskt.

Ahasverus minnen, del 66: Warszawagheppet

Jag visste långt innan det var ett faktum var och hur det återupprättade Israel skulle födas. Redan när Hitler blev rikskansler och Stefan Zweig, Albert Einstein, Sigmund Freud med flera lämnade den tysktalande delen av världen för gott, reflekterade jag genast: "Nu och här börjar det." Och därför stannade jag i Tyskland och försökte särskilt befatta mig med alla faser av judeförföljelserna.

Hitlers långtgående hänsynslöshet och hans skrupelfrihet inför att omsätta den i verkligheten stod klar för alla som bara orkade studera "*Mein Kampf*" redan när denna odrägliga bok kom ut, precis som kommunismens omänskliga intolerans står i klarskrift redan i "*Das Kapital*". Men de flesta människor är tyvärr så kortsynta att de sätter blind tro till allt som de bara inte fattar.

Kriget hade kunnat undvikas, som alla krig, och det fanns många hederliga tyskar som i det längsta gjorde allt för att förhindra det, som general Hans Oster, generalstabschefen Ludwig Bech och chefen för tyska underrättelsetjänsten amiral Wilhelm Canaris. Hederliga tyskar har alltid funnits och kommer alltid att finnas, och de förekom även i det tredje riket fastän dess ledare nästan lyckades utrota dem. Men Gud var emot dem, ty han ville tydligen återupprätta det heliga landet och lösgöra Israel från dess starkaste fäste Tyskland. Därför gav han tydligen Hitler i fullmakt att göra vad som helst för att göra tillståndet för judendomen i Tyskland så djävligt som möjligt. Så verkade det. Den förklaringen har jag fått av ultraortodoxa rabbiner, som förvånat mig med att inte själva ha varit medvetna om den totala cynismen i sådana teorier.

Och därför menar de att kriget blev av. Så fort det glunkades om att ghetton organiserades i städer som Lodz, Krakow och Warszawa begav jag mig dit och stannade där. Jag ville vara med när det nya Israel föddes. Jag befann mig i Warszawagheppet från det ögonblick då den första stenen lades för att mura in det tills krokodilen Strop inbillade Hitler att det inte längre fanns några judar kvar i Warszawa strax före befrielsen 1944.

En av mina mest minnesvärda aftnar i gheppet var mötet med en ädel kortvuxen vithårig sorgsen främling som såg ut som Ahasverus själv. Hans blick med de djupliggande blå ögonen var skärpt och intelligent och fixerade genast mig där han satt mitt i ett av de få fungerande sjaskiga kaféerna som fanns kvar hösten 1941. Tyskarna hade hittills gått från klarhet till klarhet med enbart segrar på alla fronter, men det

första denne klarsynte genomariske man, som jag genast fattade att var en hög tysk militär, sade till mig var: "Här kommer tyskarna att lida sitt första nederlag."

Jag hade sett karlen förr men kunde inte placera honom.

"Ni talar som en jude fast ni är tysk," sade jag.

"Jag är mera judisk än någon jude fast jag inte har en droppe judiskt blod i mig. Här kommer Tyskland att förlora kriget. Det har jag lärt mig genom min inspektion av Warszawaghettot."

"Ni är en klok man fast ni är nazist."

"Jag är nazist för att jag är tysk. För en tysk att inte vara nazist är liktydigt med landsförräderi så länge vi ligger i krig."

"Nazisterna började kriget, och så länge det pågår är det en allmänmänsklig plikt för alla människor att bekämpa nazismen."

"Och Tyskland då? Vad du kräver är att alla tyskar skall vända sig mot sitt eget land."

"Det är det alla nazister gör."

"Men de vet inte att de gör det."

"Därför att ingen tysk har vågat tala om det för dem."

"Många har försökt, men ingen har blivit trodd. Min väg därvidlag är förnuftigare då den är en medelväg. Jag upplyser alla ledande tyskar och även Hitler om det faktiska politiska läget på alla fronter och försöker hålla så många tyskar som möjligt med rena händer utanför judeföljelseernas moralbankrutt och självmordspolitik."

"Ni borde göra mera, då ni tydligen har möjlighet."

"Vet ni vad Churchill kallar mig? 'Den enda hederliga tysken i Tyskland.' Vi har mycket gemensamt han och jag och till och med vattenklosettsinitialerna."

"Då är ni..."

"Ja, just det. Wilhelm Canaris."

Jag fylldes av beundran för denne enkle ärlige lille leende man som hade en så hög position och ändå vågade riskera livet för att ta reda på hur det stod till i Warszawaghettot.

"Hur vågar ni komma hit?"

"Jag vill veta allt."

"Vet någon att ni är här?"

"Ingen kan hålla reda på mig utom jag själv. Alla vet att jag ständigt är i farten och stadd på resande fot mellan fronterna."

"Är Warszawaghettot en front?"

"Den för Tyskland farligaste av alla, ty i judefrågan har Tyskland från början lidit sitt första och största moraliska nederlag, och ingenstans kommer det såret att svida värre för Tyskland än här. Här pågår Europas största judeinsamling, och de samlas in här bara för att massavrättas. En promille av Warszawaghettots judar kommer att överleva, och det endast såsom genom ett under."

Allt det där visste jag redan. Jag förvånades över att han visste så mycket, att det fanns tyskar som visste så mycket, att det fanns någon vilja till kunskap kvar i Tyskland.

Han beredde sig att gå. Av allt att döma kunde han inte sitta stilla. Att han över huvud taget kunde stå på benen med rak rygg i sin ställning som Hitlers viktigaste och kanske enda kontakt med verkligheten fullt medveten om allt vad som försiggick i tysk statlig regi var förvånansvärt. Men han gjorde det för Tyskland i plikttrogenhet mot alla de tyskar som var okunniga och oskyldiga.

Men i Warszawaghettot fanns det ingen okunnig. Alla visste vad massdeporteringarna sommaren 1942 betydde. Det var den ofrånkomliga massavrättningen som alla redan väntat på alltsedan inmurningen.

Jag såg aldrig mer Canaris, men genom en överenskommelse så skickade jag honom alltid då och då genom pålitliga Abwehr-kontakter underrättelser om varje väsentligt

skeende i ghattot. En gång fick jag ett svar från honom, och det var då jag underrättat honom om massdeporteringarna till Treblinka, då ghattot tvångsevakuades till 90 procent. Svaret var lakoniskt och typiskt honom: "I Treblinka är döden säkrare än vid någon front, och alla judar som mördas där är sanna tyskar som dör för Tyskland."

Det har skrivits så oändligt mycket om Warszawaghattot, men inte ens de autentiska skildringar som finns kan ge en helhetsbild av ghattots ödes gigantiska pathos. Skildringarna kompletterar varandra, men ingen har berättat ens tillnärmelsevis allt. Martin Grey har givit en enastående bild av smugglingsverksamheten, då en handfull unga pojkar dagligen riskerade livet i Warszawas kloaker för att försörja de 600,000 inmurade svältande mänskorna. Mary Berg har berättat om det dagliga livet före massdeporteringarna och skildrat hur de 600,000 själarna utan mat, utan tillgång till hygien, frisk luft och natur under tre års tid lyckades göra livet värt att leva för varandra, och de flesta har koncentrerat sig på den sista förtvivlade revolten våren 1943, som var det återupprättade Israels första otvetydiga födslovändor. Men ingen har förstått vilket unikt kapitel i mänsklighetens historia detta Warszawaghetto var, hur mycket man kan lära sig av det inmurade folkets femåriga heroiska kamp mot döden, vilken sublim enhet som sammansvetsade dessa 600,000 individer i den gemensamma kampen mot den yttersta hopplösheten, och vilken lycka som spirade, vilken humanism som florerade i dessa kloakers stinkande blodfyllda gravhåll. Här föddes en ny mänsklighet, en ny religion, en ny Gud, en ny universalism, under historiens ohyggligaste födslosmärter, som kostade sex miljoner oskyldiga judar livet. Och ända sedan Israels återupprättelse var ett faktum har jag frågat Gud: "Var det värt det?" utan att få svar. Det har spätt på mina tvivel på att det verkligen var värt det.

Andra har skildrat Warszawaghattots inferno ur tysk synpunkt, och i dessa skildringar framstår tyskarna, dessa sadistiska oräkneliga bödlar, som frossade i att slakta oskyldiga människor, såsom grymhetens värsta representanter i historien. Men man får inte glömma, att de soldater som haft makt att missbruka alltid har missbrukat den. Den romerska kejsarliga soldatesken, Attilas hunner och Djingis Khans mongoler, Karl XII:s svenskar och Peter den stores ryssar, engelsmännen i Indien och amerikanerna mot indianerna, krigarna i Vietnam och ryssarna i Afghanistan: det är alltid samma slödder som bara förtjänar att få dö så äckligt som möjligt.

Warszawaghattot förblev en sluten värld så länge kriget varade som ingen utomstående visste något om utom sällsynta fall som amiral Canarias. Lika omedveten, likgiltig och okunnig om att det var andra världskrigets viktigaste historiska kapitel som hände där innanför murarna var omvärlden när ghattots sista invånare inledde den första öppna revolten mot tyskarna. Utanför murarna stod den organiserade polska motståndsrörelsen och gapade och lyfte inte ett finger för att hjälpa de sista polska kämpande judarna medan ghattot brann och andra världskrigets mest förtvivlade, modiga och tappra kämpande män, kvinnor och barn brann inne. "Nästa år i Jerusalem" var lösenordet och signalen för Warszawaghattots sista utmärklade vapenlösa krafterns öppna uppror mot tyskhetens världsförtryck. De dog, men de var med i Jerusalem 1948.

Jag stannade kvar efter ghattots slutliga likvidering. Jag visste att mera skulle följa. Nästa gång var det polackernas tur. Deras uppror mot tyskarna ägde rum en tid senare. Då hade de äntligen vaknat, och den här gången var det ryssarna som passiva stod utanför staden och tittade på utan att ingripa. "Det är de polacker som slåss som gör gemensam sak med engelsmännen. Låt dem dö," sade Stalin, och ryssarna lät dem dö. Sedan när tyskarna kvävt upproret och den siste polacken dött eller kapitulerat anföll ryssarna staden och intog den. De kom till ett dukat bord: varken stad eller polacker fanns kvar. Under de olika blodiga upproren hade staden förstörts till 80 procent eller mer och folkmängden dött eller skingrats till lika stor del.

Jag följde med de retirerande tyskarna till Berlin. För första gången under kriget hade de väckt min sympati i uppgörelsen med polackerna. När Warszawaupprorets

sista ledare kapitulerade behandlades de ridderligt och med respekt av tyskarna. De internerades i tysk fångenskap och fick dräglig behandling i Österrike tills kriget var över. På något sätt så fann tyskar och polacker varandra i polackernas Warszawaupprors slutskede, kanske just på grund av storebror Stalins och ryssarnas oförsvarliga svek.

I Berlin försökte jag förgäves få veta något om amiral Canaris och hans män, men han var försvunnen. Hans underrättelsetjänst hade likviderats av Gestapo, någon hade åkt fast i samband med von Stauffenbergs beklagliga otur och misslyckande den 20 juli 1944, och efter det visste ingen längre något om vare sig Canaris eller om någon som känt honom.

Canaris var oskyldig till attentatet den 20 juli även om han ganska säkert vetat om det. Han var Tysklands militärs enda pacifistiska nazist. Men efter alla de nazistiska ledarskurkarnas snöpliga slut vid krigsslutet fick vi veta om den fine mannens öde. Sju dagar före Hitlers självmord hade så kallade tyskar hängt honom långsamt och två gånger i en ståltråd efter långvarig fysisk tortyr. Den långsamma hängningen hade tagit trettio minuter.

Därmed dog inte Tyskland. Det heroiska, det oemotståndliga, det romantiska, det klassiska, det vackra, det eviga Tyskland lever fortfarande; men amiral Canaris' och de tyska judarnas martyrium har sedan krigsslutet varit hela Tysklands.

Och det är idag ryssarna som marscherar, som sätter hämsko på polackerna, som isolerar judar, som tabubelägger Warszawas och Prags judars öden, och som med våld förbjuder östtyskar att vara lika mycket tyskar som västtyskarna, med samma infernaliska förblindande hjärntvättningspropaganda i kommunistisk form som nazisterna en gång förblindade tyskarna med. Men även detta skall gå över, men när det väl har gått över är det lika viktigt att vi inte glömmer med vilka lögnare de behärskade världen liksom nazisterna före dem.

(1984)

Besvikelsen

- den ofattbara skandalen

Hur kunde det hända,
den största skandalen i vår moderna historia,
och i en kvalificerad demokrati!
De inte bara valde honom och krönte honom,
den mest ignorante av presidenter,
som aldrig hade rest utomlands,
som aldrig blev särskilt utbildad,
aldrig studerade historia
och knappast någonsin läste en bok,
en före detta alkis fuskad in i ämbetet,
och de återvalde honom!
De tystade ner hela den växthuseffektsforskning
som den tidigare administrationen lyckats få fram
med så omfattande mödor och med klara bevis
för att den globala uppvärmningen är ett faktum,
och allting förträngdes av Bushadministrationen
för att inte störa finansiella intressen,
för att underhålla oljeindustrins globala förgiftningsprocess
och sticka sina strutshuvuden under sanden
för de kortsiktiga vinsternas skull

på bekostnad av planetens framtid.
Vilken vidrig ledare för världen!
I jämförelse med detta globala bedrägeri
framstår Watergate och Irangate som menlösa såpbubblor,
medan britterna vilseledda av den där stackars Blair
bara köpte sveket och föll för svindlaren,
lurade in i en dödsfälla av giriga bluffmakare.
Sådana bedragare av mänskligheten kan aldrig förlåtas
eller glömmas, som 20-e århundradets diktatorer
Lenin, Hitler, Mussolini, Stalin, Mao och Pol Pot,
de galna förförarna och fördärvarna av mänskligheten,
historiens skurkar, vilkas galleri tyvärr
aldrig har kunnat hindras från att ständigt expandera
genom sådana kriminella äventyrare och ansvarslösa dårar
som stjal ifrån oss världen förklädda till politiker.

Det hårda samhället

Det blir bara hårdare,
och de som föredrar att vara mjukare
blir de mest hårt medfarna,
överkörda, ignorerade och glömda
i samhällets fartberusnings stress' omänsklighet.
En flicka, som blev drabbad av att hennes mor fick slaganfall
förhindrades att arbeta, för att hon måste vårda modern
och ansökte om socialbidrag på dessa grunder
och blev vägrad tills patienten dog.
Då först fattade socialen att den vårdande ej kunnat arbeta.
En diktare insände till ett känt förlag
sin största smärtas barn, en innerlig diktsamling
och fick vänta, vänta, vänta, vänta,
tills det gått ett antal månader och mer än fyra,
då hon råkade få mailkontakt med en expert på området,
som rakt på sak meddelade, att etablerade förlag numera
vanligen ej svarar alls på ej beställda manus
utan skickar dem direkt till manusstrimlaren.
Det är ett samhälle och har så alltid varit
av "herren på täppan"-mentalitet
där etablissemanget sparkar ner varenda jävel
som försöker sticka upp och göra något gott
mot hårdheten, omänskligheten, myndighetsbyråkratin,
den sjuka och ihjälstagnerade storebrorsattityden
där allt är förbjudet utom det att köra över andra.
Det var Sverige det.
Och ändå är det ännu värre ställt i andra länder
och blir bara värre hela tiden,
som det alltid blivit för så länge
som historien alls har rullat på
som en förkrossande allt utslätande obemannad ångvält
som ej någon någonsin har lyckats stoppa,
eller alls ge någon ansvarsfull bemannad styrning.

Shakespearedebatten del 87 – John Bedes svar till Laila Roth

I stort sett tror jag dina konturer av Shakespearescenariot kan vara riktiga, men de behöver justeras. Det uppstår två frågor. Vad var Will Shaksperes roll i det hela, och vad var Bacons? Jag tror du underskattar båda.

Jag tror att Will Shaksperen helt enkelt råkade vara rätt man på rätt plats i rätt ögonblick - en pålitlig skådespelare, en skicklig affärsman, kanske den idealiska teateragenten, kort sagt, en praktisk man som var bra på att lösa problem. Kanske det inte fanns någon annan än han som kunde ta på sig bördan av 'Shakespeare'-författarskapet, då ingen av de ansvariga kunde det.

Jag tror du har rätt om Oxford, att han startade det hela och gav upphov till flera av de ursprungliga Shakespearepjäserna, som sedan ständigt omarbetades. Naturligtvis måste Derby ha fortsatt hans arbete. Och så var det Marlowe, ett briljant ungt teatergeni, som plötsligt upphöjde det engelska dramat och dess möjligheter till en universell nivå; och när han måste försvinna fanns Will Shaksperen till hands för att skydda hans namn med sitt eget. Jag tror inte att Will hade varit kvalificerad nog att kunna skriva något av dramerna som går under hans namn själv, möjligen något av de mindre, som de som publicerades i hans namn men aldrig togs med i huvudsamlingen; men han kunde med största säkerhet spela dem, producera dem, sätta upp dem och få dem att fungera. Han måste ha varit en idealiskt pålitlig person för det teaterarbete han utförde på scen och bakom scenen, då han fick en ställning som gav honom oändliga lovord och tack från Heminge, Condell och Jonson bland andra.

Och så har vi Bacon, som vid sin död ägde en samling på 200 skådespel i original, som hade en privat anteckningsbok 'Promus' full av Shakespeariana, som hade nära förbindelser med Oxford, Derby och Marlowe (genom sin bror), och vars filosofiska och andra skrifter bevisar hans sinne ha varit just den outtömliga skattkammare av mänsklig, praktisk och annan kunskap som är så skriande obefintlig hos den praktiska teatermannen från landet, Will Shaksperen. Jag tror du underskattar båda, och jag måste insistera på, att om Bacon inte var mannen som skrev allt (i hemlighet), så kan han åtminstone ha varit den slutliga redaktören för alltsammans. Indikationerna på detta är utan tal.

vänligen,

John Bede

Shakespearedebattens fullständiga urspårning

Den har utvecklats till ett inbördeskrig, där alla kontrahenterna febrilt bara kastar dynga på varandra, så att de deltagare som återstår finner sig vada i exkrement. Naturligtvis har alla seriösa debattörer och kunniga forskare för länge sedan lämnat denna internationella Shakespearediskussion på nätet, som under 12 års tid samlat drygt 23,000 olika debattinlägg. Några av de desillusionerade har försökt starta en ny diskussionsgrupp där endast särskilt inbjudna skulle få delta, 'Fritänkaren' har accepterat en sådan inbjudan och är med, men detta nya forum är för lyckta dörrar, har ingen publik och är inte tillgängligt på nätet utom just för de handplockade hittills 38 deltagarna. Den stora Shakespearediskussionen omfattade tio gånger så många och fortsätter trots allt men under oupphörlig dyngkastning och ständigt djupare sjunkande gyttejebrottnings.

Filmer

Lagom till sin 75-årsdag lyckades Milos Forman ännu en gång överträffa sig själv genom filmen om Goya, "*Goya's Ghosts*", som är en betydligt sannare och intressantare historia än filmatiseringen av den helt felaktiga pjäsen "*Amadeus*", om dock Mozartfilmen kanske just genom sina lögner slog bättre an, emedan sanningen aldrig kan bli lika populär som lögnen. I Goyafilmen har Forman verkligen bemödat sig om att grundligt sätta sig in i Goyas värld, som för resten är oväntat ypperligt spelad av Stellan Skarsgård. Vad filmen handlar om är dock något helt annat än Goya själv. Den skildrar några öden i Goyas närhet, närmare bestämt några modeller, vilkas porträtt han målar, dottern till en rik köpman samt en präst, vilka båda går mycket skiftande öden till mötes. I ett återfallsanfall försöker den spanska inkquisitionen återupprätta sina perversaste metoder och lyckas få flickan in i tortyrkammaren för påstått återfall till judendomen för att hon vägrat äta fläsk. Hon kommer aldrig ut ur tortyrkammaren eller fängelset, och fadern, den rike köpmannen, som beställt hennes porträtt av Goya, övertalar Goya till att försöka beveka den präst som Goya målat som kan ha något inflytande i saken till att göra något. Prästen använder sitt inflytande till att förföra flickan i fängelset. Fadern lyckas dock hämnas, så att prästen själv blir kätthävar förklarad av inkquisitionen och tvingas fly för sitt liv ur landet. Han återkommer 15 år senare som ambassadör hos Napoleon, när denne invaderar Spanien, och genomför Napoleons sekulärpolitik så att hela inkquisitionen skrotas. Då kommer flickan ut ur inkquisitionens fängelse, och det visar sig att hon fött ett barn i fängelset, som berövats henne, och att den ende som kunnat vara far till barnet är vår vän prästen, numera i smöret hos Napoleon. Den f.d. prästen har numera egen familj, och fallet med den befriade ensamstående modern, som är något galen efter 17 år i inkquisitionens fängelse, blir pinsamt för honom, i synnerhet som dottern spåras upp och visar sig vara en av Madrids mest eftertraktade gatumymfer. Han försöker få henne ur landet till Amerika, men på vägen till kusten befrias hon med sina systrar av de från Portugal anryckande engelsmännen, och hon blir Wellingtons egen älskarinna. Prästen uppfångas på flykt från Madrid för andra gången och döms av sina egna nu återupprättade före detta inkvisitionsbröder till döden på torget genom garottering. Wellingtons älskarinna ser från guvernörens balkong hur ambassadören garottes utan att någonsin ha fått veta att det är hennes far.

Det är en färgstark och magstark levandegörelse av Goyas absurda tid och omständigheter. Det är inte mycket av hans tavlor man får se medan den brokiga historiska föreställningen kunde ha varit direkt hämtad från hans groteska och makabra tavlor. Samtidigt är det en ödessaga som berättas med många tänkvärda facetter att lägga märke till och ta lärdom av. Detta är kanske Milos Formans bästa film vid sidan av "*Amadeus*" och "*Hair*", som ju också båda är stora ironiska mästerverk.

Hampe Faustmans filmatisering av Dostojevskijs "*Brott och straff*" 1945 med honom själv i huvudrollen kan förefalla en något barock företeelse men var faktiskt inte så illa som man hade kunnat befara, ehuru Josef von Sternbergs version av samma mordhistoria med Peter Lorre i huvudrollen från 1936 dock var bättre.

Mera lyckad som thriller var den outslitliga "*Den tredje mannen*" från ruinernas Wien efter andra världskriget med Orson Welles som amerikansk äventyrarklant på svarta börsen med katastrofala resultat för alla som kände honom inklusive den beskedlige cowboyförfattaren Joseph Cotten med Zane Grey som idol och den vackra Alida Valli i sin bästa roll som förblev sin Orson Welles-buse trogen fastän hon fick begrava honom två gånger. Bäst var dock som alltid (i alla Wien-omständigheter) musiken, här av Anton Karas enbart på cittra.

Lika suverän var Steven Soderberghs "*Erin Brockovich*" byggd på en sann historia med Julia Roberts i sin kanske bästa roll som den hårdkokta ensamstående fattiga

mamman till två barn som får Kaliforniens värsta korruptionshärva att nysta upp och med framgång går till storms mot hela staten med den fallfärdige advokaten Albert Finney till hjälp, en storartad sannsaga om det första framgångsrika korståget mot miljöförstörelsen 1969, som satte en global aktivitetslavin i gång mot all miljöförstörelse som pågår än idag och forfarande växer. Tack, Erin Brockovich.

Mera svårdefinierad var korruptionen i bröderna Cohens första film *"Blood simple"* där en bedragen äkta man anlitar en detektiv till att mörda älskaren, varpå ingenting blir som det planeras och det hela slutar med att hustrun i tron att det är sin man hon mördar skjuter ihjäl detektiven, som skrattar på sig till döds över att han är den enda av de agerande som fattat vilken tokig härva de lyckats åstadkomma. Både mannen och älskaren har då redan gått åt, så det är bara frun som överlever som aldrig kommer att fatta något. Om detta skall föreställa humor har den aldrig varit svartare.

Betydligt friskare var då den underbara *"The Italian Job"* med Donald Sutherland som gammal inbrottstjuv som lyckas med sitt livs sista stöt och Mark Wahlberg som hans son, som får äran att hämnas honom och det med besked, när allting gått så fullständigt snett som något kan gå. Fastän den bara handlar om bovar är det en underbart moralisk historia om heder och rättvisa, spirituellt gjord med glimten i ögat och med några av filmhistoriens praktfullaste rötägg som extra piff på den ständigt allt läckrare stuvningen, där den sista kuppen blir den bästa. Det är inte mycket blod som spills eller våld som förekommer, och likväl är den bättre än de flesta (läs 99%) actionrullar för sin genuina mänsklighets skull, där Mark Wahlberg med sin tysta målmedvetenhet är den som glänser mest.

Roligast var dock Preston Sturges gamla klassiska *"The Lady Eve"* med Barbara Stanwyck (egentligen Ruby Stevens) i en av sina glansfullaste roller som äventyrerska och dotter till falskspelaren och kortfusaren Charles Coburn som snärjer den beskedlige stackars biologen Henry Fonda genom att uppträda som två olika damer av vilka Henry ändå blir gift med båda, den andra dock mest för att glömma den första. Barbara Stanwyck var på sin tid Hollywoods högst betalda skådespelerska, vilket man kan förstå när man skärskådar hennes oerhörda repertoar av vackra, listiga och överlägsna kvinnor, som gärna kunde både mörda och bli mördade med samma skoningslösa konsekvens. Här lyckades hon dock med det konststycket att bli gift två gånger med samma man utan att han anade att det var samma. Vem utom Barbara Stanwyck kunde lyckas med någonting sådant?

Kalender mars-april 2007.

mars

1	Harry Belafonte 80 år.
18	Bron över hamnen i Sydney fyller 75 år.
25	200 år sedan engelsmännen avskaffade slavhandeln.
-	EEC, föregångaren och embryot till EU, fyller 50 år.
27	Mstislav Rostropovitj fyller 90 år.
-	Michael York 65 år.
31	Joseph Haydn fyller 275 år.
april 1	Debbie Reynolds 75 år.
2	25 år sedan Falklandskriget inleddes.
10	Omar Sharif 75 år.
11	Singapore firar 50 år av självständighet.
22	Henry Fielding, "den engelska romanens fader", 300 år (" <i>Tom Jones</i> " bl.a.)
24	Barbra Streisand 65 år.
26	Leonardo da Vinci fyller precis 555 år.
-	'Guernica'-minnet 70 år (odödliggjort av Picasso).
29	Fred Zinnemann 100 år, legendarisk filmregissör med många klassiker.
-	Daniel Day-Lewis 50 år.

Dröjsmålsresan, del 18: Nytt världshistoriskt kapitel i Helsingör.

Vårsolen bländade och värmdde i Danmark. Ännu hade inte bokskogarna spruckit ut men var på god väg, och framför allt prunkade naturen av fågelsång. När man satt utanför stationen i Helsingör och väntade på att bli hämtad var det oemotståndligt att ta av sig på fötterna och låta sina nakna fötter njuta av vårsolens värme i samma mån som resten av den regntrötta kroppen. Det var bara det att hämtningen kom aldrig.

Jag hade meddelat att jag skulle komma till Köpenhamn klockan 10 enligt tidtabellen och därför 11 till Helsingör, halv 12 om Köpenhamntåget blev försenat, vilket det nu inte blev och det för första gången någonsin. Jag fick genast ett Helsingörståg och landade i Helsingör 10.50, varför jag i lugn och ro tog en kopp kaffe i den trivsamma stationsrestaurangen innan jag satte mig i solen för en lång väntan.

Halv tolv började jag bli orolig, och när klockan blev 12 använde jag mina sista slantar för att ringa till Enggaarden. Susanne svarade och visste ingenting. Någoting hade klickat i elposttrafiken. Lyckligtvis hade i alla fall någon varit hemma och kunnat svara.

Det finns ett tåg längs kusten till Gilleleje som kallas "Grisen". Det fick man ta till Hornbaek, där Susanne och min moder mötte upp i strålände solsken och med all den mänskliga värme som kan uppjudas i familjesammanhang. Resten av dagen förflöt i paradiskisk lycka och rekreation.

Det visade sig att mina mail visst hade gått fram men att min bror tolkat dem till att jag skulle komma nästa vecka och inte denna, då jag inte nämnt något datum. Därför var jag helt oväntad till nästa vecka.

Det gick bra ändå, och samvaron blev den bästa tänkbara. Klockan 6 på kvällen meddelades nyheten att världen fått en ny påve, och som väntat blev det den bayerske kardinalen Josef Ratzinger, som länge utgjort den katolska kyrkans dogmatiska klippa.

Ett påveval brukar alltid avgöras av vad man haft emot den föregående påven. Karol Wojtyla var en resglad påve som ville vara i nära kontakt med hela mänskligheten och därför ideligen gav sig ut på bejublade turnéer, för vilket ändamål "papamobilen" konstruerades, i vilken påven kunde färdas fram genom massorna under fullständig säkerhet. Han fick därmed rykte om sig av att vara en "pop-påve", en publikflirtare som ville anpassa kyrkan efter mänskligheten och inte bara till rättroende katoliker. Det förekom intern kritik mot hans förvärldsligande av kyrkan, och valet av Ratzinger till påve är ett klart uttryck för denna reaktion. Karol Wojtyla gjorde en klar och oöverskådlig politisk insats i egenskap av polsk påve från bakom järnridån, hans historiska ursäkter till judar och muslimer för kyrkans historiska misstag mot dessa och hans ansträngningar för att mäkla fred i mellanöstern kan aldrig nog uppskattas, medan bara tagandet av namnet Benedictus XVI tydligt understryker en ny trend inom kyrkan i reaktionär riktning mot de strävanden som varit Johannes XXIII:s, Paulus VI:s och de båda Johannes Paulus I:s och II:s, som om kyrkan haft nog av folkpåvar och nu ville ha en seriös påve som omväxling. Men kardinal Ratzinger är gammal, redan 78 år, och kan inte vara påve särskilt länge. Aktningsvärt var även påvevalets korthet, bara en dag, medan det brukar ta minst 3-4, som om valet av Ratzinger varit tämligen självklart.

Diskussionerna blev särskilt intressanta om detta med Susanne, som gått i katolsk skola utan att vara katolik. Hon hade en helt nykter syn på kyrkan och kristenheten som hon betraktade som närmast absurd i sina barocka uttryck, då exempelvis den påvliga konklaven medgav pedofilkardinaler att sitta med i konklaven och då den protestantiska kyrkan inrymde både homosexuella, lesbiska och ateistiska präster. Min mor medgav att hon blivit ateist genom sin konfirmation just genom sin konfirmationsprästs falskspeleri och att hon inte trott på Gud igen förrän hon fött sitt första barn.

Därmed kom vi även in på Dan Brown-debatten om "Da Vinci-koden", som Vatikanen insatt en särskild kommission till att utreda, och som debatterats häftigt både

för och emot av auktoriteter som avfärdat alla Dan Browns hypoteser som rena moderna konstruktioner och av försvarare för möjligheten av att Dan Browns teorier ändå kan ha en viss verklighetsbakgrund. Framför allt tar "Da Vinci-koden" ner Jesus från piedestalen och ger en bild av honom som ren människa och ingenting annat, vilket kanske är denna boks viktigaste insats.

Det att stå inför en generationsförskjutning för att själv börja tillhöra den äldsta generationen är ett svårt moment i livet, främst då det måste medföra större mänskligt ansvar för de yngre generationerna. Vi står inför detta nu allesammans, jag och mina syskon, min kusin i Örebro och mina kusiner i Verona, vilket har den enda fördelen med sig att detta faktum för oss närmare varandra. Vi får större anledning till närmare och bättre kontakt, då ansvaret för de efterföljande generationerna nödvändiggör detta.

Min sista anhalt före hemresan till Göteborg gällde ett besök i Lund hos en av mina äldsta barndomsvänner. Det var märkligt att återbesöka Lund med alla de underbara minnen man hade därifrån av framför allt gångna Valborgsfester. Vi hade en mycket trevlig afton tillsammans som utgjorde en värdig avslutning på hela resan inför vårens anryckande ankomst till även dessa kalla nejder i Ultima Thule – det var fortfarande under 10 grader på dagen. Vi summerade påveämnet med att gå igenom alla de nästan 300 påvarna med motpåvar, ofta med flera motpåvar samtidigt och ibland med påvar som gjorde *come-back* inte bara en gång utan två. Den sista motpåven hade förekommit kring mitten av 1400-talet, och vi var tämligen överens om att hela kristenheten var en tämligen absurd institution med sina förlegade former som alltjämt förekom medan den dock hade överlevnadspotentialer om den bara ville förnya sig. Någon förnyelse av den romersk-katolska kyrkan var dock inte i sikte med en påve som Benedictus XVI Ratzinger från Bayern.

Därmed var denna påskresa våren 2005 med alla dess påvliga omvälvningar över.

Succéresan, del 9 : Piemonte.

Luccabanketten satte sina oförglömliga spår genom sitt fantastiska överdåd i den prunkande högborgerliga miljön med så högt till taket som möjligt i ett gammalt 1800-talspalats späckat med konst och minnen från fornstora dagar, men det bästa var ändå sällskapet. Det hade varit bordsplacering, och jag hade placerats mellan sonen (Paolo) och fadern mitt emot de tre svägerskorna, som alla tre var oöverträffbara i sin ungdom och skönhet. Det var mycket mer än bara de tre gracerna. Paolos far sade också intimt till mig: "Har du någonsin sett tre vackrare flickor?" Det hade jag inte. Alla tre hade gjort sig vackrare än vanligt men utan åthävor, så att de ändå var lediga och anspråkslösa. Dessutom representerade de hela Italien – Valentina var från Kalabrien, Francesca från Rom medan endast Roberta, min Anna Lindh, var från Toscana.

Den långa resan till Piemonte vidtog genast på morgonen. Det var en sex timmars tågresa med tre tågbyten, och vartenda tåg var försenat. Inför det sista blev man verkligen nervös. Tåget från Torino var 7 minuter försenat från början, och tidtabellen gav mig bara 6 minuter för bytet i Santhiá till det sista tåget. Dock stod Santhiátåget snällt och väntade när Torinotåget kom fram 10 minuter för sent.

Torino har upplevt en ansiktslyftning genom vinterolympiaden. Det är nu en vacker och trivsamt stad med imponerande nytillskott i form av moderniseringar. Den sköts mycket bättre än Milano. Vissa nya bostadskvarter har målats i granna sprakande färger bara för att göra varje hus olikt de andra – en strålande idé, som borde praktiseras i varje monotont bostadsområde.

Lorella väntade på stationen i Biella, vädret hade plötsligt klarnat och blivit idealiskt, men när vi kom ut från stationen hade en polis tagit sig an hennes felparkerade bil. Alla parkeringsplatser hade varit upptagna när hon kommit, hon hade

bara tänkt hämta mig och då tagit risken att ställa sig åsido, så hade tåget blivit 10 minuter försenat, och hade vi bara kommit ut en minut tidigare från stationen hade det inte hänt något. Hon försökte beveka polisen, som beklagade men måste slutföra anmälan. Naturligtvis blev hon rasande. Hon brukade aldrig råka ut för parkeringsböter.

Hennes liv var ett fulländat kaos, som det ändå var någon sorts ordning på, ehuru hon gjort allt för att störa den. Hon bodde inte längre med Gian Carlo utan hyrde en mindre lokal inte så långt från sitt arbete nere i Biella med en fasaväckande trafik utanför. Hon behövde ensamhet, samtidigt som hon engagerade sig djupt i olika vänners liv och framför allt i teatern, som hon menade att var hennes räddning. Hon hade en älskare, en hebré från Tel Aviv med argentinska rötter, samtidigt som hon gjorde allt för att hjälpa fram en annan judisk gitarrist, Yuval Avital, bara 27 år gammal, högt begåvad och löftesrik. De hade gjort föreställningar tillsammans i Milano om Förintelsen med hans musik och henne som konferencier. Hennes dilemma var att hon var för begåvad, för intelligent och för generös för att kunna styra sig. Gian Carlo gjorde plikttroget sitt jobb som läkare och stöttade henne i allt. Han levde väl och sprang fortfarande maraton ibland utan svårighet, medan Lorella led av alla möjliga problem, både fysiska och psykiska, efter att ett knä gått sönder och hade opererats. Som bergsflicka var en viktig och oundgänglig del av hennes liv att få springa i bergen, vilket hon inte kunde längre.

Deras hus ovanför Pollone med dess gnistrande omgivning av berg och snö nedanför Matterhorn och Monte Rosa är ett fullkomligt paradiset, vilket hon ofta medgivit själv. Ändå hade hon avstått från det för att söka sig själv – eller bara för att hon hade tråkigt och inte kunde hejda sin sprudlande vitalitet från att splittra sig i alla möjliga intressen? Hon engagerade sig djupt i andra människors liv och hade en empati utan gränser men led samtidigt av att inte kunna bli fri ifrån sig själv. Hon ville komma med mig till Ladakh i augusti, och det var inte helt omöjligt.

Vi hade en utomordentligt trevlig middag i en napolitansk fisksylta på kvällen, där både Gian Carlos och hennes bästa egenskaper kom till sin prydning. Hon medgav efteråt, att Gian var hennes bästa vän, att hon aldrig skulle överge honom och att hon aldrig kunde leva utan honom. Ack, dessa kvinnor, vad vill de egentligen?

Hon skulle till Milano på torsdagseftermiddagen och erbjöd mig att komma med. Vi ringde till Rasmus och stämde träff med honom, så att det planerades en gemensam middag i Milano mot kvällen. Rasmus propsade då på att få ta på sig slipsen. Jag skulle då också få träffa hennes judiska kavaljer, och kanske vi rentav kunde mobilisera Silvia och Sergio till detta tillfälle. Per mail fick jag äntligen Natas telefonnummer i Monza, så att jag också kunde kontakta henne och kanske träffa henne innan jag for vidare mot Verona på fredag. Programmet kunde bli ännu mera späckat än så. Med Lorella var allting möjligt.

(I nästa nummer: *Milano.*)

Rehabiliteringsresan, del 4: Dåliga nyheter i Rishikesh och oväder i Joshimath.

Rishikesh var lika underbart som alltid. Vi njöt av att vandra längs *ghaten* och ta del av det ytterst brokiga och vackra folklivet. Halvar tog till och med ett dopp i Ganges och njöt av det. Vi åt gott på hotell Rishilok, mitt stamställe sedan nästan 12 år, helt oförändrat genom åren, och var mycket nöjda med dagen, när dåliga nyheter nådde oss per elpost från Göteborg.

En mycket god vän till oss båda hade drabbats av sjukdom och förts till sjukhus. Detta kastade en skugga över vår resa, det var just hon (Lisbet) som fört oss samman, och vi kunde ingenting göra utom resa vidare och hålla kontakten med hemmet så gott det gick med elpost, men vi närmade oss trakter utan tillgång till Internet.

Vi kom iväg lyckligt på morgonen, och halvvägs till busstationen 03.30 i natten kom en buss emot oss. Vi anropade den, och den svarade positivt att den var på väg till Joshimath. Vi hade alltså fått turen att komma med dagens första buss till Joshimath.

Nästan halvvägs fick vi emellertid problem. Det var i Rudraprayag. Plötsligt vände bussen helt om och körde upp till en militärförläggning. Det visade sig att den rekviderats för ett helt kompani, ett tjugotal man, som skulle till Joshimath. Vi fick sitta kvar, men förseningen blev ordentlig, och nästan alla andra passagerare lämnade bussen frivilligt.

Efter Chamoli förmörkades himlen av dramatiska moln, och något regn uppenbarade sig. Mitt mod sjönk. Alltför ofta hade jag förut upplevt Joshimath i oväder, och det var inte roligt. Vi kom fram först halv fem efter tretton timmars resa. Förseningen hade alltså blivit på två timmar.

Trots ovädret var dock stämningen god i Joshimath. Vi var de enda synliga utlänningarna och blev genast dagens sevärdhet för lokalbefolkningen. I det hotell vi tog in på hade de senaste utlänningarna förekommit i september. Jag ville inte återgå till mitt gamla hotell, som senaste år varit moderniserat till oigenkännlighet, med nytt värdfolk som inte talade engelska och med en ny matsal där jag fick en middag av bara chili. Vi hamnade på *Vivek*, som var något dyrare men drägligt.

Vädret fick avgöra våra öden. Skulle vädret förbli dåligt var det inte att tänka på att bege sig upp till Auli, utan då var det bara att färdas vidare genast.

Emellertid uppenbarade sig en mycket svårare kris än vädret. Lunchen i Chamoli igår hade varit riktigt dålig, och jag hade inte kunnat äta mycket av den. Emellertid hade vi haft en god middag på kvällen, men vid midnatt revolterade kroppen, och hela middagen spyddes ut, helt utan galla och magsyror, så den var lika god andra gången fast den åkte fel väg. Sannolikt hade jag fått behålla denna goda middag om jag avstått från den vedervärdiga lunchen i Chamoli.

På morgonen kom diarréanfallet, kroppen hade en gång för alla bestämt sig för att rensa ut allt, och nu kom turen också till Halvar. En hel orkester av omisskännliga ljud genljöd från badrummet när han släppte loss på toaletten. Emellertid lovade vädret allt gott, och vi beslöt att ändå bege oss till fots upp till Auli.

Vi behövde inte ångra det. Vi hade båda bly i benen, och mina krafter var reducerade till 75 procent, men upp kom vi och hade en sådan sagolik tur med vädret att vi förblev där uppe njutandes i två timmar. Restaurangen var stängd vid linbanans slut, där vildmarken började, men där fann vi en tältservering som kunde bestå oss kaffe med omelett, vilket var desto godare. Det var bara att njuta av den totala skönheten där uppe med Nanda Devi strålande i all sin glans och vackrare än någonsin.

Dock kunde det inte bli tal om att fortsätta vidare upp genom snöfälten till några toppar, ty jag var för reducerad. Halvar fortsatte upp till skogsbrynet men inte längre. När min film tog slut och jag inte längre kunde ta de bästa bilderna mot Nanda Devi var det bara att bege sig ner igen.

Vi hade haft ansenliga besvär med att hitta den bekväma trappvägen upp (en kilometer upp och en sex kilometers väg) och det blev inte lättare på vägen ner. Som väl var hade jag tagit mitt paraply med mig (som försäkring mot att det inte skulle regna) som jag kunde använda som machete genom de värsta törnsnåren.

Sedan militärområdet utvidgades har det blivit omöjligt att hitta trappvägen upp mot Auli från staden, och enda sättet att hitta den nu var att vandra genom hela militärområdet, konstaterade jag.

Frågan var hur vi skulle göra de närmaste dagarna, följa mitt planerade program och besöka Gwaldam och Bageshwar före Almora eller, med tanke på våra reducerade krafter, ta igen oss två nätter i Kausani, det perfekta vilostället?

Kort sagt, med våra reducerade krafter, med överhängande diarréer och en kräknatt bakom mig, hade vi gjort märkvärdigt väl ifrån oss med denna mycket tuffare vandring än Dharamsala tusen meter uppåt, och hade dessutom haft en sagolik tur med vädret.

De dunkla molnen, gårdagens regn och magkriserna hade vänts till en dag av triumfer. Dessutom nåddes jag av den glada nyheten att jag fick uppleva en fullkomligt normal stolgång på vägen ner. Det kunde inte bli bättre, och det var bara att fortsätta.

(I nästa nummer: *Gwaldam.*)

Konferensresan, del 6 : Likir efter konferensen.

Jag följde med återstoden av Lehkonferensen på en utflykt till Likir, där jag ämnade stanna kvar över natten medan de övriga skulle återvända till Leh. Vi gjorde klostret ordentligt och hade sedan en utomordentlig lunch i ett lokalt bondhus där vi klämde in oss 42 personer i ett kök och fick njuta av en underbar omgång *Skew*, min första i Ladakh denna gång. Efter en två timmars middag med en massa tal på ladakhiska bröt vi upp, och jag sade farväl till mina sista italienska vänner Samantha och Roberto. Tyvärr hade Ella av okänd anledning inte kommit med, fastän hon igår varit inställd på det.

Klockan sex kom jag så fram till Norbus gamla värdshus, som var helt tomt, ehuru de öppna dörrarna och spridda barnleksaker tydde på något liv. Det var bara att ge sig till tåls, vilket snart gav sin belöning: efter en timme inträdde världens vackraste bondkvinna med sin lille son, konstnären Norbus berömda vackra hustru, som jag nu redan fyra gånger tidigare varit gäst hos. Norbu själv hade jag bara råkat en gång, men vi var mycket goda vänner, och nu skulle jag få råka honom igen. Han var för ögonblicket ute och lagade trasiga elledningar.

Regnstormen hade vållat oerhörda skador över hela Ladakh. På tre dagar hade det fallit lika mycket regn som det normalt ska falla under fem år. Även vägen från Leh till Likir hade bitvis varit överspölad och sönderbruten men inte i värre skick än att vår terrängbuss kunde ta sig över skadorna och genom forsarna. Men dessa enorma och ursinniga vattenmängder lovade att min *trek* skulle bli svår.

Jag bjöds omedelbart på obegränsade och överväldigande goda mängder te och var helt som hemma – för varje år jag återkom blev återseendet kärare. Jag var enda gästen, vilket passade bra, ty alla sovrummen utom ett var vattenförstörda. Sängarna stod på tork på kant, och madrasserna behövde månader för att torka.

Denna stilla pastorala tillvaro långt ute på landet bland enkla genuina människor, som levde så nära jorden man kan komma, var just vad jag behövde för att kunna samla mina intryck av den överväldigande konferensen med alla dess impulser och för världen livsviktiga argument. Senare på kvällen kom Norbu hem, och vi konstaterade att det var femte gången jag gästade deras hus, och under de sex åren sedan mitt första besök hade båda deras barn kommit till världen. Vi hade en utomordentligt intim och ljuv samvaro i stearinljus medan vi intog de läckraste *momos* jag hittills undfått i Ladakh. Det var sådana här ögonblick man sedan kunde leva högt på hela året. Det var den perfekta familjeidyllen i det perfekta paradiset, och det var bara vädret som kunde bli bättre. Det började regna igen under kvällen.

Norbu arbetar som sagt som konstnär, och det är framför allt klostren som gör att konstnärer här kan leva på sitt arbete. Hela Likirdalen domineras av klostret, Ladakhs näst största, men det är snarare den perfekta jordnärligheten än klostret som gör Likirdalen så välmående. Här finns Ladakhs enda återstående krukmakarkultur, man är här helt självförsörjande genom solenergi och vattenenergi som driver alla kvarnar, och hela dalen andas den perfektaste harmoni. Hela världen har mycket att lära av dessa enkla, jordnära, vackra människors sätt att leva, och det var just det som Lehkonferensen handlade om.

(I nästa nummer: *Ökenmaraton i solregn.*)

Lycklig resa med komplikationer, del 15: Reträtt i Alchi.

Det kändes som att ha kommit över en tröskel. Höjdpunkten var nådd, och det återstod bara vägen utför. Resans komplikationer hade varit ovanligt formidabla genom först en akut förkylning, sedan *trek*-problemet med att alla Ladakhs forsar hade fört med sig alla Ladakhs broar, sedan en mage som omvandlats till en ständigt pruttande förgasare, och så sandalernas uppsägning av kontraktet efter att ha tvingat två tår till bandagering och skurit sönder en häl. Det var nästan hög tid att börja slicka såren.

Kanadensarna hade försvunnit spårlöst, så att jag inte fått veta hur det gått med deras bergsbestigning. Deras försvinnande var dock helt naturligt: deras pengar hade tagit slut, och de måste ta sig till Leh för att hämta nya innan de sista tog slut.

Det låg också hösttecken i luften. Morgonen den 16 augusti var kall, himlen var hotfull, i Wanla trodde man på regn, och solen gick ner i moln. Detta förlänade det vilda Lamayuru en förtätning av dess egentligen ganska skräckinjagande natur. Engelskorna som reagerat mot Lamayurus "negativa energier" hade nog bara tagit intryck av det vilda och egentligen ganska avskräckande månlandskapet. Det var lätt att gripas av panikångest i Lamayuru om man hade den fallenheten, det var lätt att gripas av grubbel och fördjupa sig i sina bekymmer, det var lätt att gripas av beklämning inför orsbefolkningens armod i kontrast mot dollarturisterna som hyrde hästar och åsnor och utrustning bara för att trekka i tre veckor, och till detta kom Lamayurus försämring sedan mitt första besök här. Allt var den nya vägens fel. Genom den gamla vägen hade man kommit till Lamayuru på rätt sätt på behörigt avstånd från klostret. Den nya vägen gick rätt igenom Lamayuru omedelbart under klostret med truckarnas skrikande bromsar och trafikväsen audiellt dominerande Lamayuru nästan 24 timmar om dygnet. Detta hade förjagat all frid från Lamayuru och förtagit hela den karakteristiska stämningen av världens yttersta, ensligaste och mest spektakulära kloster. Den nya tiden med dess teknokrati och mekanisering hade våldfört sig på Lamayurus unika historia och förtagit dess tidlösa charm.

Hur skulle det då gå när de skulle dra den nya vägen tvärs genom hela Zanskar från Darcha nära Keylong till Lamayuru? Då skulle med all säkerhet hela Zanskar med sin unika karaktär av total otillgänglig bergsökenvildmark förstöras. Frågan är om detta gigantiska vägbygge är genomförbart. I årtal har de arbetat på en väg från Nimmu söderut längs Zanskarfloden men inte kommit längre än till Chilling, alltså ungefär 30 kilometer, och varje år behöver denna väg repareras efter att ha gjorts obrukbar av den hårda vintern. Zanskarvägen verkar bli föga mer än ett evighetsprojekt.

Tyvärr fick jag inte träffa min värdinna. Hon hade farit till Leh för självständighetsdagen och skulle förbli där över Dalai Lamas ankomst den 17-18-e. Även detta var beklagligt.

Den glada överraskningen var emellertid att det vistades på mitt hotell en italienska – som var gift med en tibetan. Det var första gången jag fick tala italienska i Ladakh den här gången och njöt av det. Det var ett mycket intressant och intagande par. Han var givetvis exiltibetan men hade klarat sig till Italien där han försörjde sig som kock och hade blivit upptäckt av denna stilfulla italienska, som hade fötts i Stockholm (!), bott där i sex år men sedan flyttat till England utan att ha hunnit lära sig läsa och skriva, varför hon tyvärr förlorat all sin svenska men i stället lärt sig perfekt engelska. Hennes föräldrar var från Palermo och Neapel, men hon bodde nu i Milano. Paret reste runt på motorcykel och tänkte sig närmast till Kargil och kanske till det förbjudande men därför så lockande Zanskar med Rangdum och Padum. Vi skulle knappast råkas någonsin igen.

Vädret var mera avskräckande än någonsin, så det var bara att ge sig av. Vi var ett antal som väntade på bussen nedanför Dragon Hotel, jag mindes ett tidigare liknande tillfälle när vi väntat och väntat och slutligen fått beskedet att alla broar spolats bort mellan Lamayuru och Kargil, men här kom nu äntligen en buss. Det var en minibuss

med bara 12 platser, men genast dök det upp horder av fransmän från alla håll och kanter som skulle proppa in sig i denna minibuss med alla sina skrymmande elefantryggsäckar. Dessa fick lastas på taket, och till nöds gick det till slut in 15 passagerare. Jag och två tyskar skulle stiga av vid Alchi, och därefter skulle hela bussen bara bestå av fransmän (förutom chauffören och konduktören, två unga något konfunderade pojkar).

Jag och det tyska paret kom fram till Alchi under en hotande stormhimmel med en mörkdande blåst. Vi hoppades innerligt på någon drastisk omväxling till det bättre, ty det behövdes, som det var bitande kallt. Det var första gången någonsin som Ladakh hade gett mig en förkylning och gett mig anledning att frysa.

Snart bröt ösregnen ut i plötsliga oberäkneliga skurar som det var omöjligt att skydda sig mot. Jag satt mitt i en lunch när det bröt ut och måste skyndsamt söka mig inomhus. Det hördes ett glatt sällskap höga röster från någon sorts bakhuis, men min kypare sade att det var fullt där. Jag hade inget val utan tvingade mig in och hamnade mitt i en uppsluppen bankett med 16 italienare från alla delar av Italien där några till och med var från Biella och kände min gode vän Gian Carlo Coda, Pollones läkare. Det var bara att smälta in i sammanhanget.

(I nästa nummer: *Italienska extravaganser.*)

Regnflykten, del 25: Sista trekken i Dharamsala.

På kvällen hade jag nöjet att få engelskt sällskap till middagen på *Gakyi*, mitt nya favoritställe efter den oersättliga förlusten av *Shamballah*. Det var ett ungt par från Newcastle som bodde och arbetade i Münster och talade äntligen en begriplig engelska – det är inte alla som gör det. Greg, till exempel, var från östra London och kunde knappast tala rent. Men än en gång visade det sig, och det har aldrig förnekat sig, att det bästa sällskap man kan ha i Indien är engelsmän. De vet vad Indien handlar om, de känner och älskar landet, och de är alltid kultiverade och förlorar aldrig behärskningen och går aldrig till överdrift. De vet nästan instinktivt hur man skall leva i Indien, då de dock har 400 års erfarenhet av landet.

Förödande åskväder slog till alltid då och då fortfarande, men morgnarna var tämligen stabila. Även den sista morgonen gick jag upp till Triund och tog mig ända upp till *the Snowline Café*, där i stället för Lakka jag träffade hans systerson, som visste allt om mig genom Lakka. Vi hade en underbar testund tillsammans tills dimmolnen började nalkas med hotande mörker. Det gällde att hitta vägen tillbaka.

På vägen ner mötte jag Lakka som var på väg upp med ponnyhästar lastade med nya förråd. Sålunda fick vi i alla fall träffas, även om det bara var som mötande skepp på vägen. Denna sista *trek* blev dock en av resans mest angenäma och tog 5_ timmar i anspråk under solsken som hela tiden dämpade sig bakom barmhärtiga slöjmoln, som lika barmhärtigt inte släppte en enda droppe regn.

Som vanligt hann jag inte med allt i Dharamsala. Jag hann dock med ett besök hos den legendariske bokhandlaren i "*Bookworm*" ovanför postkontoret, en gammal tibetansk frihetskämpe, som numera tyvärr är ganska resignerad och nära att ge upp. Jag hann även med ett besök hos *Tibetan Youth Congress*, som var positivare och håller ställningarna i opposition mot Dalai Lama, som vill göra eftergifter åt Kina medan TYC vägrar kompromissa med Kina. Både *Bookworm* och TYC fick var sitt exemplar av den senaste "*The Free Thinker*", men sedan var mitt förråd slut, och jag hade ingen över åt Greg.

Vi sågs till middagen. Han var där med sin fru, som åkt kana ner för Rohtang i ösregnet i brist på vägar och fordon, vilket tagit sex timmar. Hon hade alltså nödgats vandra ned för hela passet under ytterst slippriga förhållanden i ösregn och lera, vilka

förhållandens enda tröst hade varit att det varit nedförsbacke. Hon medgav till och med att det varit roligt.

De var lockade av att gå in i Tibet och frågade mig till råds. För närvarande hålls vägen mellan Kathmandu och Tibet blockerad av desperata maoister, som nog inte är så roliga att få något att göra med. Dock kunde jag varken råda eller avråda, då jag inte har någon erfarenhet av Tibet på sju år och då säkert allt har förändrats där utom tibetanerna själva.

Även Margareta stötte jag som snabbast ihop med, men även hon hade bråttom. Det blev ett knapphändigt avsked, och vi fick trösta oss med Internet-kontakten framöver.

Återigen skakades Dharamsala av ett förödande åskväder, som höll alla förskrämt inne i timmar. Det var bara att hoppas att vägarna inte skulle brytas sönder igen och att telefonlinjer och elektricitet skulle fortsätta fungera, men ingenting är så hotfullt som ett åskväder i Himalaya.

Margareta hade rekommenderat mig att stanna hos tibetanerna i *Mainu Ka Tilla* på vägen i stället för att genast åka ut till flygplatsen och sitta där och slöa hela dagen – mitt flyg gick först 2.30 efter midnatt. Det var ett gott förslag, som fick bero av väder, temperatur och omständigheter. På *Indira Gandhi Airport* fanns ju dock ändå en prisvärd luftkonditionering.

Resan blev svår, och det värsta traumat blev förstås att komma ner från bergen till slättlandet, när det ösregnade. Plötsligt var man tillbaka i den myllrande, stökiga och överväldigande indiska folkmassevärlden igen med dess totala kaos och med ösregn dessutom som förvärrade läget.

Dock hade jag turen att få mycket gott resällskap, fastän jag igen var den enda västerlänningen ombord. Det var en ung sikh med sin unga fru, som talade en hyfsad engelska och var läkare. Han var mycket insatt i de globala hälsofrågorna, och vi kom genast i diskussion om allt vad som måste göras, till exempel ersätta den organiska förbränningsenergin med solenergi, ersätta konsumtionssamhället med ett humanistiskt samhälle där kunskapen står främst – och göra något åt det olösliga Aidsproblemet, i vilken problematik huvudproblemet var just okunskap.

Det öste ner så våldsamt när vi mycket försenade kom fram till Delhi, där jag valde att hoppa över *Mainu Ka Tilla* för att i stället fortsätta direkt till busscentralen, för att fortast möjligt sätta mig i säkerhet på flygplatsen. Emellertid regnade det så våldsamt, att folk vadade omkring i busstationen. Man började bli trött på detta ständiga ösväder. Busstationen företedde en fullkomligt absurd anblick, då allt bara var vatten, som folk plaskade omkring i, bussarna körde fram i sjöar, och serveringsborden med stolar och klienter satt ute i vattnet – *business as usual*. Det var bara venetianska gondoler som fattades, och den surrealistiska verkligheten hade varit total.

Det var min sista bild av Indien i denna utomordentliga regnflyktsresa, där allt jag gjorde för att komma undan regnet bara ledde till värre vätor. Märkligast hade situationerna varit i Kinnaur och vid Rohtang, då jag varit en enda dag för sent ute vid båda ställena för att kunna undvika vattensabotagen. Hade jag fått mitt tillstånd av myndigheterna i Rekong Peo för att besöka Nako hade jag med Ricardo och Fabian kunnat komma runt till Spiti den sista dagen detta var möjligt. Men just den dagen var den första på hela sommaren som det inte gick att få detta tillstånd (på grund av för få sökande) varför jag tvingats ta bussen runt till Manali och kommit upp för Rohtangpasset precis en dag för sent för att kunna komma över det. I stället hade man ställts inför resans svåraste utmaning – att ta sig upp för Rohtang till fots i hällregn genom muddar och lera – ett företag som föreföll omöjligt och som jag aldrig kunnat genomföra om jag inte mött Silvia och Sergio, som satt i samma båt, så att vi lyckades göra det tillsammans. Hade jag inte kommit en dag för sent till Rohtang hade jag aldrig träffat dem, dessa mina bästa vänner under resan och genom sin höga psykologiska insikt och mångfaldiga reserfarenhet av åtta månader i Asien de kanske bästa

reskamrater man över huvud taget kunnat få, varvid vi slöt en vänskap som lär bestå för livet, precis som med Lorella och Gian Carlo vid förra Ladakhresan.

Sällskapet multiplicerades med fler och fler italienare, tillsammans med vilka vi gjorde hela Ladakh med tre dagar i Nubra under en molnfri himmel som hela resans strålande kulminering. Sergio och Silvia den lilla hade sina svårigheter i Ladakh men klarade dem tappert, och både Francesco och Sergios Silvia var storartade alltigenom, för att inte tala om de hjärtegodas Franco och Simona, de underbaraste reskamraterna i Nubra och de enda i min egen ålder.

Med nöd kom vi över Rohtang tillbaka ner ehuru läget var kritiskt och regnet åter tilltog, för att helt dominera resans sista vecka i Manali och Dharamsala, där åskvädren och störtkurarna avlöste varandra i rusningstrafik. I Delhi var sedan allt bara vatten.

Monsunen var försenad en månad i år, men när den kom (just när vi var i Chitkul) visade den sig vara den hårdaste på 15 år, I princip alla vägar i Himalaya förstördes, Ladakh var isolerat liksom Spiti och Kinnaur då både Rohtangpasset och Zoji La var stängda och Sutlej hotade med fullkomlig katastrof. Det enda vi kunde göra var att simma mot strömmen och trotsa regnen och vägsabotagen, vilket vi klarade med den äran, ehuru det var nästan övermäktigt svårt, vilket gör denna resa till kanske den mest heroiska av alla mina 15 resor i Himalaya.

Ej heller blev man avskräckt av strapatserna, då slutsyndromet infann sig med sin vanliga smäktande oemotståndlighet – längtan tillbaka till bergen, att få springa omkring bland dem och njuta av dem, hela Himalaya mellan Karakoram och Bhutan, det största och vackraste som Gud har skapat på jorden, som Franco sade, näst efter bara det levande havet som man ju dock alltid har i närheten, medan Himalayas berg bara finns på värdigt och distansierat avstånd i Himalaya, som de högsta av alla världens vägar som stelnat och förstenat just i sin största och vackraste och mest imponerande och absoluta höjd. Och de finns alltid kvar där i sin absoluta skönhet, mera oföränderliga än havet.

(I nästa nummer: *Efterräkningar.*)

Jubileumsresan, del 13: Fast i Darjeeling, Nepalfrågan och Johannes krigsanalys.

Efter Tashidingexpeditionens färd kände jag inte för att göra någon mera utflykt i Sikkim. Benjamin och Angelica ville ta en jeep till Yuksom, men vädret var sämre, och man såg ingenting. Under morgonen gjorde jag den obligatoriska vandringen både upp till Sangachoelingklostret (där man har den bästa utsikten) och till Pemayangtse med dess skola för föräldralösa barn. Senast jag var här för två år sedan hade vi en kapplöpning upp till Sangachoeling klockan 5 för att hinna upp före den fantastiska soluppgången över Kanjenjunga, där vi sedan frossade i fotografering av världens vackraste berg. Nu såg man ingenting, inte ens i gryningen. Dessutom var den gamla genvägen upp till klostret förstörd av nya vägarbeten. Det pågick en förskräcklig aktivitet av nya vägarbeten överallt i Pelling, så att lastbilstrafiken var ganska provande. Kanske det låg något i den äldre skotskans ord i Darjeeling, att inom tio år skulle hela Pelling vara förstört av utvecklingen. Detta par hade gjort Yuksomtrekken som man ska göra den, norrut till Kacheoparisjön och Yuksom och sedan vidare ner till Tashiding under fyra dagar.

Skolan vid Pemayangtse blomstrade. Den hade nu fyra våningar och var ett imponerande skolbygge, i synnerhet när man tänker på att den var för hemlösa och föräldralösa. Den hade en imponerande stab av frivilliga lärare från hela världen, för närvarande minst tre, och såg på alla sätt ut att blomstra. Det var bara att glädjas med Lama Yonda över hans storartade livsverk.

När jag kom tillbaka till Garuda skulle Angelica och Benjamin ge sig av. De skulle dela en jeep till Yuksom tillsammans med andra och skulle antagligen inte komma tillbaka. Angelica skulle sedan vidare direkt till Siliguri över Tashiding och äntligen lämna dessa kalla trakter med sitt dåliga väder för att sticka till Calcutta, Bombay och Goa för resten av sina fem återstående veckor. Jag skulle inte få se henne mera.

Det hade naturligtvis varit ett nöje att få resa med en svenska i dessa trakter i Darjeeling och Sikkim under så pass många dagar, nästan en hel vecka, men hon hade sitt eget program och var trött på kylan i bergen. Hon hade som en av de allra sista kommit upp till Gangotri före stängningen vid Diwali (den 1 november) och där suttit och huttrat tillsammans med nio andra förfrusna västerlänningar medan snön föll och det dåliga vädret jagade dem på flykten. Sedan dess hade hon dragits med en typisk långlivad Himalayaförkylning.

Jag hade följt med dem till Yuksom om vädret varit bättre. Nu såg man ingenting, och det dåliga vädret förstörde allt för alla. Ingen var glad, och västerlänningarna uppträdde burkigt och drog sig in i sig själva. Jag hade beställt en plats i en direktjeep tillbaka till Darjeeling klockan 7 i morgon bitti, så det var bara att vila och ta det lugnt sista dagen i Sikkim.

Min värd, som jag äntligen fick träffa nu på dagen, menade att det fanns någon anledning till att inte fara till Nepal. Emellertid var också väderfrågan av betydelse. Det australiensiska paret, som jag träffat i Phudong, hade i princip bara haft tråkigt väder i Nepal och bara sett bergen två gånger under två veckor. Denna eftermiddag i Pelling började det regna. Skulle vädret fortsätta så här och varken bättra sig i Darjeeling eller i Nepal kände man mest för att ta tåget hela vägen runt tillbaka till Himachal, där chanserna för bättre väder i Manali och Dharamsala var större. Man lämnade ju inte gärna Göteborgs rusk, regn och dimma bara för att möta samma rusk, regn och dimma i Himalaya. Då var det ju liksom ingen vits med hela resan.

När jag lämnade Pelling nästa gryning ösregnade det. Icke desto mindre mötte vi på vägen en hel procession av festligt dekorerade jeepar som tydligen deltog i en bröllopsresa till Pelling – i ösregn och kyla. Processionsdeltagarna i bröllopsfirandet verkade lika glada ändå.

Nere vid floderna var vädret bättre och varmare, men vid uppklättringen till Darjeeling tilltog dimmorna och molnen igen. Dock hade det kunnat vara värre.

Framme i Darjeeling tog jag genast del av de senaste Nepalnyheterna. Regeringen och maoisterna pratade med varandra, och det var huvudsaken. Maoisterna var inte längre stämplade som terrorister, och de krävde inte längre monarkins avskaffande. De hade 50% av landet under kontroll och kunde när som helst utlösa landsförlamande vilda strejker. De hade redan visat att de kunde isolera hela Kathmandu. En resa till Kathmandu behöver inte ta mera än 17 timmar från gränsen (från 15.30 till 8 på morgonen) men säker kunde man aldrig vara.

Alternativet vore att ta tåget till Delhi och där åter bege sig upp till Manali och Dharamsala under den sista veckan. Mycket talade för detta och mest av allt väderleksfaktorn – vädret bjöd med största sannolikhet på mera sol och värme där än här och i Nepal.

Min rumskamrat, som varit det också i Pelling sista natten, som flytt från Pelling och regnet efter bara en natt där, och som hunnit före mig fram till Darjeeling, kunde meddela att det var nästan hopplöst att få tågbiljett västerut. Han hade försökt till Benares och kunnat få en bokning tidigast till den 23-e (om fem dagar). Han hade tillrättats att ta en biljett till Patna och sedan försöka få ett lokaltåg därifrån. Det verkade alltså svårt att komma ifrån Darjeeling.

Slutligen fick jag äntligen tag på Johannes. Han skulle närmast till Nepal men rådde mig inte att följa med. Han bekräftade alla riskmomenten om det dock nu var mera riskfritt än på länge att fara genom Nepal. Han menade att allt var maoisternas fel. "De har ingen rätt och ingen sak. De kommer aldrig att komma över det faktum att kungen

och hans regering är lagliga, hur korrupta de än är och hur avskyvärd kungen än är. Maoisternas enda möjlighet att komma någonstans och få plats i regeringen är att göra sig lagliga genom att göra sig accepterade genom förhandlingar och kompromisser. Om bara maoisterna kan göra sig rumsrena är problemet löst. Om de börjar förhandla och kompromissa behöver de inte slåss längre, och då finns det heller ingen anledning att slåss längre. Jag hoppas på en sådan utveckling: att maoisterna småningom skall inse att deras inbördeskrig är meningslöst och bara upplöser och leder landet i fördärvet. Deras krig är en ensidig förstörelseakt mot landet. Det enda vettiga de har att göra är att lägga ner vapnen och gå hem, och är de det minsta mottagliga för förnuftiga argument blir det detta som de slutligen gör.

Därmed kvarstår dock kriget. Nepals inbördeskrig är bara ett avsides lokalbråk. Det verkliga kriget pågår i hela världen och är mycket allvarligare och utan överskådligt slut. Det är inte bara tredje världens kamp mot fattigdomen och sjukdomarna. Det stora kriget gäller miljöförstörelsen och Aidsepidemin. Miljöförstörelsen är en konflikt som ständigt trappats upp sedan 60-talet och som under de senaste tio åren förvärrats till det dubbla genom växthuseffekten. Detta krig är för naturens och mänsklighetens överlevnad mot stormakterna, som i dumhet och kortsynthet prioriterar kortsiktiga vinster mot planetens överlevnad. Det går inte. Stormakterna (i-länderna) måste kapitulera och offra kapitalismens illusioners trygghet för det globala förnuftet. På lokal nivå måste Indien åtgärda sin nedsmutsning. Du har väl knappast sett något skitigare land, men Pakistan är dock ännu värre. Miljöfrågan är den främsta krisen i frågan om naturens överlevnad, och den måste lösas först. Först om naturens överlevnad är säkrad kan man alls börja tänka på mänsklighetens överlevnad, som är helt beroende av naturen. Och då först kommer Aidsproblematiken upp som mänsklighetens största interna problem. Malaria och tuberkulos kommer sedan, men de kommer först på tredje och fjärde plats i allvarsgraden. Så länge miljökrisen fortsätter har människan inte vunnit kriget för sin överlevnad, och så länge måste hon fortsätta utkämpa detta krig, som de flesta människor i dumhet är beredda att förlora genom att förtränga det."

(I nästa nummer: *Flykten från Darjeeling.*)

Då det inom några veckor planeras en omfattande månadsresa nedåt Balkan, Konstantinopel, Grekland och Italien kan nästa nummer inte väntas förrän mot slutet av april.

Göteborg 27.2.2007

www.fritenkaren.se